

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड (10वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1018

पौरोहित्यम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश: — (1) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः सन्ति।

(2) प्रश्नानां अङ्काः तेषां सम्मुखे अङ्किताः सन्ति।

1. उचित विकल्पं चित्वा उत्तरं लिखत —

1×6=6

(क) द्यौः शब्दस्य अर्थः भवति—

(अ) महेशम्

(ब) महेन्द्रः

(स) इन्द्रः

(द) आकाशम्

(ख) पाशपाणिः इति शब्दस्य कोऽर्थः ?

(अ) चक्रपाणिः

(ब) वरुणः

(स) हनुमतः

(द) मरुतः

(ग) प्रथम मेखलायाः वर्णः कः ?

(अ) कृष्णः

(ब) रक्तः

(स) श्वेतः

(द) हरितः

(घ) भोज्यपदार्थाः कति प्रकाराः ?

(अ) चत्वारः

(ब) त्रयः

(स) पञ्च

(द) सप्त

(ङ) अशौचं कतिविधं ?

(अ) द्विविधम्

(ब) चतुर्विधं

(स) षड्विधं

(द) सप्तविधं

(च) विषयोगः नक्षत्रे भवति ?

(अ) कृतिका

(ब) रोहणी

(स) आर्द्रा

(द) अश्विनी

2. रिक्तस्थानानि पूरयत —

1×6=6

(क) भट्टाचार्यस्य मतेन शुद्धभावः अर्थात्

(ख) अनेन संस्कारेण आधानम् भवति।

(ग) उद्धृत्ये देवः निवसति।

(घ) कुण्डस्य रचयिता देवः अस्ति।

(ङ) नान्दीश्राद्धे प्रथमः क्रमः अस्ति।

(च) धर्तुम् इन्द्राश्विनौसरस्वत्यः हविं भुञ्जत।

3. यथोचितं युग्मं मेलयत् -

6×1=6

(क) क्रव्याद्	—	कपर्दी
(ख) अंगवृद्धिः	—	यज्ञः
(ग) मखः	—	श्मशानाग्नेः
(घ) ताक्ष्यः	—	हर्निया
(ङ) भूतये	—	गरुडः
(च) जटायुक्त	—	कल्याणाय

4. अधोलिखितेषु वाक्येषु सत्यं/असत्यं लिखत :

7×1=7

- (क) व्रतेन दक्षिणां प्राप्नोति।
- (ख) यदा जातकस्य जन्म भवति तदा मुखे दन्ताः भवन्ति।
- (ग) उपनयनसंस्कारस्य उद्देश्यः आध्यात्मिकः एवं सांस्कृतिकश्च वर्तते।
- (घ) नामकरणसंस्कारः दशमः संस्कारः कथ्यते।
- (ङ) प्राङ्मुखस्वरूपं पश्चिमाभिमुखः अर्थः भवति।
- (च) सप्तचिरजीविनां स्मरणकर्तुः अपमृत्युः न भवति।
- (छ) कुलदेव्या सह अन्यासां त्रयोविंशतिः देवतानां पूजनं भवति।

5. निम्नलिखित प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखत—

7×1=7

- (क) नीराजनं केन कारयेत् ?
- (ख) वैश्यानां नामान्ते किं भवति ?
- (ग) मातुः दुग्धे किं भवति ?
- (घ) कस्यां क्रियायां एकविंशति दिनात् पूर्वं नान्दीश्राद्धं भवति ?
- (ङ) गोदानं कदा करणीयम् ?
- (च) किं कृत्वा पितरः शुद्धाः भवन्ति ?
- (छ) केन घृतस्य सेवनं क्रियताम् ?

अतिलघूत्तरीय प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत —

- 6. भगवद्गीतानुसारं अष्टधा प्रकृतौ किं किं समाविष्टं वर्तते ? 2
- 7. मित्रावरुणौ कदा उदेति तथा तयोः किं कार्यं करणीयम् ? 2
- 8. विजयाय मयि के प्रविशन्तु ? 2
- 9. अतृप्तपितरः किम् कुर्वन्ति ? 2
- 10. सूर्यः कीदृशः उदेति ? 2
- 11. कर्णच्छेदेन कः रोग न भवति ? 2
- 12. कस्मिन् काले बालकाय सूर्यप्रकाशः दुष्प्रभावकारको भवति ? 2
- 13. बाह्यशौचकारणानि कानि सन्ति ? 2
- 14. प्राणप्रतिष्ठायाः विनियोगं लिखत। 2
- 15. षट्-पिण्डी कदा भवति ? 2

लघूत्तरीय प्रश्नाः —

16. पवमानस्य विषये मत्स्यपुराणे श्लोकं लिखत। 3
17. सपिण्डाः के भवन्ति ? 3
18. चरूहोम-आहुतितेः वर्णनं कुरुत। 3
19. “कर्णवेधसंस्कारस्य कः उद्देश्यो वर्तते ? 3
20. पंचभूसंस्कारेषु के के देवताः निवसन्ति ? 3
21. श्रद्धायाः आवाहन-मंत्रं लिखत। 3

दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः —

22. पुण्याहवाचनस्य महत्त्वं विधिं च वर्णयत। 4

अथवा

सर्वोषधिप्रक्षेप-मंत्रस्य भावार्थं लिखत।

23. शौचाशौचस्य लक्षणम् किम् ? 4

अथवा

षट्-पिण्डीकरणं महत्त्वं प्रतिपादयत।

24. शास्त्रेषु ब्राह्मणस्य के के गुणाः सन्ति ? 4

अथवा

नान्दीश्राद्धं कदा कथं च क्रियते ?

25. वर्णानुसारं नाम कीदृशं भवेत् इति लिखत ?

4

अथवा

दक्षिणकर्णः अभिमन्त्रणविधिः लिख्यताम्।

26. कन्यादान-संकल्पं लिखत।

4

अथवा

कुम्भविवाहप्रयोगस्य सन्दर्भे लिखत।

27. कलशे के के देवताः निवसन्ति ?

5

अथवा

पंचभूसंस्कारेषु परिसमूहनं संस्कारस्य विवरणं लिखत।

28. "ॐ सविता त्वा सवाना0." इति मंत्रस्य भावार्थं लिखत।

5

अथवा

पुण्याहवाचनप्रयोगे केषां पल्लवानां प्रक्षेपः भवति तेषां किं महत्त्वम् इति सविस्तरं लिखत ?